

EL REpte PROFÈTIC DEL CRISTIANISME

EULÀLIA MAS

QUADERNS

fin

EL REPTE PROFÈTIC DEL CRISTIANISME

EULÀLIA MAS



Editorial Claret



Eulàlia Mas i Conde (Barcelona, 1963) és llicenciada en filosofia per la Universitat Autònoma de Barcelona i diplomada en ciències religioses a l'IS-CREB. Durant quatre anys ha estat professora de religió a l'Institut de Batxillerat Menéndez Pelayo, i actualment duu a terme tasques de pastoral universitària al Centre Cristià dels Universitaris.

Edició: Isidre Ferré
Fundació Joan Maragall (Cristianisme i Cultura)
València, 244, 2n – 08007 Barcelona

Primera edició: setembre de 2001

Editorial Claret, SAU
Roger de Llúria, 5 – 08010 Barcelona
Imprès a Edim
Badajoz, 145-147 – 08018 Barcelona
ISBN 84-8297-497-1
Dipòsit legal: B. 36.271-2001

Amb la col·laboració de:

FUNDACIÓ CAIXA CATALUNYA 

ÍNDEX

Pròleg	5
EL REpte PROFÈTIC DEL CRISTIANISME EN LA CULTURA ACTUAL	9
1. Introducció	11
1.1. <i>Donar testimoni</i>	11
1.2. <i>Repte personal</i>	13
2. Una mirada sobre el present	15
2.1. <i>Por i ansietat</i>	15
2.2. <i>Una nova tirania</i>	16
2.3. <i>Injustícia i pobresa</i>	20
3. Cristianisme profètic	23
3.1. <i>Pobresa evangèlica</i>	23
3.2. <i>De la moral a la mística</i>	24
3.3. <i>La preeminència de l'amor</i>	26
LA CAUSA D'UNA ESPERANÇA EXIGENT	29
1. Sempre el misteri del món	29
2. El necessari encontre amb Déu	31
2.1. <i>La pregunta sobre el sentit</i>	32
EDUCAR PER A LA VIDA	35
1. Encapçalament	35
2. El repte del retorn a la persona	36
3. El repte de la vida creada	38
4. El repte de Déu en la vida humana	39
5. El repte del rostre eclesial	40

PRÒLEG

Eulàlia Mas ha estat durant onze anys la directora del Centre Cristià dels Universitaris de Barcelona. És un temps llarg de treball per a l'Església d'una dona laica, mare de família, centrada en l'acompanyament dels joves, personalment i també col·lectivament, com a institució eclesial. En la mirada sobre la societat catalana actual que s'estén com un horitzó en les pàgines dels tres textos aquí aplegats, s'hi poden llegir, per transparència, les vides de molts nois i noies. La força i la precisió del diagnòstic neix d'aquest arrelament en una experiència eclesial on preguntar-se per la cultura actual significa intentar escatir allò que dóna forma a la vida interior de persones amb rostres i amb noms concrets:

La Paraula topa amb la nostra cultura, tan avesada a fer apologia del treball, a lesionar els propis anhels d'absolut amb un puritanisme refinat i maníac, a no donar-se permís per a creure, a reprimir-se les ganes d'estimar i de ser estimada, a avergonyir-se de demanar ajut o de descansar, confiada, en bones mans. Topa amb una cultura que s'autocensura, que tem d'apuntar més enllà dels propis límits, cap a la utopia que dóna sentit a la història, que es castiga pels crims comesos, s'infligeix ferides i mort, i no es concedeix la pau. Topa amb una cultura més inclinada a creure que la nova de l'evangeli és falsa —és a dir, massa bona per a ser veritat— que no pas a acceptar-la com ho faria un infant. Topa amb una dictadura que ho permet tot però que prohibeix de viure amb esperança.

En aquest context, quines veus d'Església poden ser escoltades? A primera vista és un paisatge cada dia més desèrtic, on ressonen amb renovada força les veus dels testimonis trobats en la vida quotidiana i les dels testimonis que ens parlen des de l'Escriptura. Som en l'edat del testimoniatge: aquesta convicció travessa de cap a cap la reflexió de Mas. Ella mateixa assumeix el repete d'aquest temps amb radicalitat, perquè la seva manera de parlar i de pensar parteix de la necessitat de no separar l'anàlisi de l'anunci, d'entendre la sociologia o la teologia com a instruments sempre al servei d'un esforç per dir la presència de Crist viu entre nosaltres. La proclamació de l'esperança cris-

tiana i el misteri de l'Església que n'és portadora no són aquí només un punt de partida sinó el lloc mateix des d'on es vol parlar. La d'Eulàlia Mas és una veu en posició, doncs, que s'arrisca a parlar des de la pròpia experiència de Déu en Església.

És un plantejament fèrtil. La fidelitat explícita a la pròpia posició fa que Eulàlia Mas llegeixi l'anorèxia i el tedi dels joves com a paràboles d'una nova tirania. Fa que vegi en l'infant i en l'ancià les figures de la mirada de Déu —transgressiva i alhora allunyada de la temptació del poder— posada damunt nostre. O fa que, ensems amb una lectura creient de la realitat, emergeixi també en aquestes pàgines, fruit de molts anys d'experiència eclesial, una lectura creient de la manera com els cristians som presents en aquesta realitat. Com renunciar a l'esclavitud de l'èxit fins i tot en el terreny de la caritat? Com repensar la pedagogia del compromís social des de d'una espiritualitat de la gratuïtat de l'acció? Com acabar de fer la tombarella que ens permeti alhora de ser presents en àmbits diversos, des del polític fins al pastoral, i capaços de contemplar que el protagonisme, en l'acció veritablement transformadora dels cors, sempre és de Déu?

Davant la casa de la por en què segons Mas s'ha convertit per a tantes persones la cultura actual, ella treballa per bastir la casa —aixopluc, mirador— eclesial. Una casa, paradoxalment, a la intempèrie. Perquè es tracta d'una Església humil, en camí, damunt la qual ha passat ja del tot la tramuntanada moderna, i en la qual el repte és, encara, encara més, deixar espai, obrir finestres, tot per tenir la casa a punt: «L'infinit de Déu es fa finit a la casa humana de la vida quotidiana, i per a fer-ho no necessita grans benvingudes ni rebudes solemnes, sinó un espai habitable, un glop d'aigua, una ombra, un mos a mig camí, algú que esperi i escolti, perquè Déu també és pobre i necessita una llar on refer-se, i la nostra pobresa necessita ser encoratjada per la seva Paraula».

Davant l'envergadura dels reptes que la cultura actual planteja, davant les mil cares de la pobresa i la injustícia, les respostes del cristianisme profètic, tal com Mas les formula, són d'una desproporció flagrant. Ella, precisament, no deixa de fer en tot moment l'elogi de la desproporció de la resposta que pot aportar el cristianisme. La reivindicació de la irrellevància com a tret dels cristians d'avui i del futur, en la cita inicial d'aquest quadern, és prou explícita. Som a la matinada. Una adolescent, allà a la Palestina sofrent, en guerra, al país on els humils són esclafats cada dia, obre la porta de casa i es posa en camí. Així comença —avui i sempre— el moviment de l'Església. Maria de Natzaret ens ajuda a deixar de banda preguntes desarrrelades i a acostar-nos al misteri de l'encarnació d'una manera vital. També al de l'encarnació —l'anomenada *inculturació*— de l'evangeli en la societat actual. Maria camina més de cent quilòmetres fins arribar a casa de la seva cosina

Elisabeth, la futura mare del profeta Joan, el Baptista, i aquest desplaçament físic és el signe d'una aventura interior i espiritual que esclatarà en paraules de lloança quan se saludin les dues dones. Però no ens avancem: mirem ara Maria, quan obre la porta de casa, de matinada, i es posa en camí. N'hi ha a desdir, de veus que afirmen, en el terreny social, polític i eclesial, que Europa és vella i estèril, que no té res a aportar. Ella, en canvi, l'adolescent que es posa en camí, ignorada per tothom, irrellevant als ulls del món, sap que la vella, la que diuen estèril, està prenyada.

CARLES TORNER

EL REPTE PROFÈTIC DEL CRISTIANISME EN LA CULTURA ACTUAL

«El cristià del futur serà aquell qui gosi de proclamar la seva irrellevància en el món contemporani com una vocació divina que li permeti d'assolir una profunda solidaritat amb l'angoixa subjacent de la brillantor de l'èxit i portar-hi la llum de Jesús. El cristià d'avui —i el del futur— és cridat a ser algú completament irrellevant i a presentar-se davant el món oferint només la seva persona, totalment vulnerable.»

Henri J. M. NOUWEN
En el nom de Jesús

Us presento una reflexió feta a partir del treball que he dut a terme durant aquests darrers anys dins una comunitat de la nostra Església. En formar part de la Delegació de Pastoral Universitària de Barcelona, he tingut l'oportunitat de conèixer per dintre les relacions i els anhels d'un grapat d'homes i dones que diàriament viuen el seu seguiment de Jesucrist i la seva estimació pels germans com una ocasió única d'acostar-se al misteri de l'Amor més gran, de l'Amor que els ha precedit, que els acompanya i que els sobreviurà.

He vist créixer aquestes persones mentre s'entrenaven a afrontar conflictes, a tolerar frustracions i a alimentar l'esperança, de vegades gairebé contra tota esperança, convençudes que la vida viscuda en adultesa i encarnada en la fe cristiana suposa aquesta mena de combats i alegries. Les he vistes conèixer un joia profunda, una joia que ningú no els pot arrabassar, perquè ja no tenen res que puguin perdre.

Val a dir que han estat una autèntica escola de vida, i els dec que avui pugui assaborir i entendre la meva fe..., i que pugui parlar-ne.

La meva reflexió al respecte resta configurada en tres apartats:

a) En la introducció emmarco l'espai a partir del qual m'expressaré. En aquest primer apartat procuro d'orientar les preguntes de l'article envers la meua pròpia vida, de manera que les respostes que dono s'entenguin en aquesta clau i no pas en cap altra; és a dir, miro de posar en evidència que, tant per bé com per mal, hi ha poca distància entre el que dic i jo mateixa. Tant si se sosté el que he escrit, com si no, me'n faig responsable.

Procuro d'argumentar també que, en voler reflexionar sobre els reptes que s'obren al cristianisme de cara al segle XXI, tots demostrem tenir interès a parlar novament d'evangelització. Entenc que només redescobrint què vol dir *evangelitzar* podrem fer front al futur del cristianisme i, en conseqüència, del món.

Finalment, en aquest primer apartat anuncio que, davant l'enorme onada de gràcia que l'evangelí és per al món, miro de posar en crisi allò que de la nostra cultura, dels nostres hàbits i certes, esdevé un entrebanc per a l'emergència del Crist.

b) En «Una mirada sobre el present» tracto més aviat de fer una descripció detallada dels aspectes que considero més distorsionats de la nostra convivència; de tot allò que intoxica i fa emmalaltir relacions i projectes i que contribueix a mantenir el món prostrat, greument ferit: la por, l'abús de poder, la injustícia, el perfeccionisme maníac i eficaç, l'obsessió pel domini de la realitat i el control de resultats, el culte a l'èxit, la pèrdua de la voluntat, la violència ambiental o altres elements que semblen obstinar-se a destruir el més sa d'allò que aspirem a viure.

Al final de cada un dels tres subapartats, «Por i ansietat», «La nova tirania» i «Injustícia i pobresa», hi incorporo alguna de les troballes sobre Jesús de Natzaret que l'evangelí m'ha posat a l'abast, que penso que donen resposta a molts dels interrogants que se'ns obren sovint respecte al sentit últim del nostre recorregut existencial. Jesús anuncia —i assumeix en carn pròpia— que una vida breu i fugaça, afeixugada pel dolor, pot ser alhora gresol del més sublim, d'una esperança lluminosa i un impuls redemptor del que és caduc o mort, com també que aquesta veritat no és una certesa intel·lectual, sinó aliment, consol i bàlsam per al món.

c) Finalment, «Cristianisme profètic» és un intent de reveure l'apartat anterior amb els ulls de la fe: provo de mirar novament el present, però incorporant-hi ara la densitat del moment contemplatiu, del moment en què la revelació que se'm manifesta i la realitat, tal com l'experimento, se sobreposen; miro de sumar-hi el moment de la pregària.

Sóc conscient que aquest tercer apartat és el més breu; però, fins a un cert punt, em sembla lògic: se m'ha fet difícil de posar paraules al que visc

com a do, i he sentit que el silenci s'imposava en entrar dins un territori que, de fet, desconec.

El que per ara puc expressar i agrair del que he viscut com a petita o gran història de salvació és el que puc oferir-vos.

I. INTRODUCCIÓ

1.1. *Donar testimoni*

Aquestes pàgines són el resultat d'una certa disciplina que darrerament havia abandonat. Elaborar un esquema que sostingués ordenadament la construcció del que vull expressar no ho tenia previst quan m'ho demanaren: hi havia responsabilitats i distraccions que, l'una rere l'altra, reclamaven la meva atenció.

Ara bé, des del principi, m'ha semblat que poder donar raó del que penso i mirar d'emmarcar-ho en un context de sentit era una tasca privilegiada. I ara m'adono que concedir-me un temps per a pensar i escriure allò que les vostres preguntes em suggereixen és una oportunitat que he d'acollir.

Si no ho he entès malament, les preguntes giraven entorn dels reptes profètics que el cristianisme suposa per a la cultura actual: si dóna o no un testimoni d'obertura al misteri; si assenyala l'emergència de la dimensió transcendent en un medi secularitzat; si parla clar de les injustícies i de la pobresa en el món; si detecta possibles «rumors d'àngels» que sovint queden amagats i els dóna veu; en definitiva, si el cristianisme s'alça com una contraproposta cultural a tall de presència i identitat definides o bé com a mediació en la societat actual.

Són molts interrogants. Tots m'apassionen, segurament perquè no tenen una resposta tancada i fàcil i, a més, perquè s'encadenen els uns amb els altres i dibuixen noves preguntes per al futur i per a aquest tercer mil·lenni acabat d'estrenar.

Això no obstant, voldria aclarir que la meva reflexió, esbossada en aquestes pàgines, vindrà tenyida d'uns quants condicionaments que ara provaré de descriure, aprofitant l'oportunitat d'aquesta introducció.

D'entrada no sóc cap estudiosa del fenomen religiós; m'interesso per les disciplines orientades a alimentar el meu coneixement sobre allò que visc i experimento com a cristiana en el món —i des d'aquest coneixement parlo—. O hauria de dir «com a persona»? o «com a dona»? o «com a filla i germana»? o «com a mare»? No ho sé. Tots aquests aspectes de mi mateixa, que es donen de manera inseparable, apunten a un únic nucli, en el qual batega la meva intimitat visitada, el meu ésser mirat per Déu, estimat per ell. Tots

conflueixen en el centre on bullen les meves idees, els meus desigs, la meva voluntat, les pors i les preguntes, en combustió amb aquella presència misteriosa que m'empeny a perdre peu en mi mateixa i a lliurar-li tota la meva confiança. En aquest sentit, la sociologia, la teologia o altres lents d'aproximació, converteixen la meva convicció, tan certa per a mi, tan ineludible, en un territori per explorar, i em són útils, perquè omplen els buits que hi ha en el mapa de la meva ruta de comprensió. També em proporcionen paraules i alguna connexió semàntica, però la principal font de renovació de la meva vida és la vida mateixa i l'experiència de Déu que aquesta m'ofereix.

Crec, doncs, que probablement les meves pàgines no qüestionaran amb noves dades la presència (o ferment) del cristianisme en el món ni la posaran en dubte, perquè la dono per feta. És a dir, parteixo del meu propi nivell de transparència o opacitat per respondre la pregunta global sobre el repte profètic del cristianisme en el món. I si el meu cristianisme subsisteix com un vestit de posar i treure per a solemnitats i cerimònies, ja conec quines seran les seves conseqüències: el desencís propi i aliè, el contagi del desafecte, l'escassetat de pa i de vi per a mi i per als altres. Ja sé que el meu «testimoni» continuarà encara pendent i que el món restarà esperant-lo. Tanmateix, si la fe i les actituds que brollen d'aquesta font ressonen en mi en un nivell existencial profund, d'exigència vital, llavors estic segura que això pot tenir també unes conseqüències guaridores per al món.

Si algú estarà disposat o no a veure aquestes conseqüències, si jo mateixa seré capaç d'agrair-les, de compartir-les, ja és un altre assumpte ben diferent, car sovint aquestes conseqüències no són ni espectaculars ni reeixides; són simples petjades, una mica borroses i imperceptibles, de la presència de Déu en nosaltres.

També voldria puntualitzar que, davant la profunda crisi de credibilitat a què és sotmès el cristianisme, em situo en una òptica que dona per bo aquest fenomen. Amb matisos, és clar, però estic convençuda que escombrar adherències i afegitons històrics purificarà la nostra fe de tot allò que és superflu.

En efecte, la nostra tradició religiosa pateix un procés de progressiva debilitació de continguts, una atomització en subjectivitats i perspectives múltiples, ja que aquest és el tractament intel·lectual a què tots els «sabers» fonamentats de la nostra cultura es veuen sotmesos pel nihilisme propi de la darrera modernitat. La dissolució de la veritat objectiva en una pluralitat infinita d'interpretacions empeny el cristianisme a perdre suports externs i a convertir-se en un saber sense garanties verificables. I els qui vivim la nostra fe en aquest context, malgrat que sovint patim un cert vertigen, podem admetre que aquesta circumstància pot envigorir la nostra fe, perquè ens situa a l'inici de la construcció del llenguatge propi de l'experiència de Déu,

ens obliga a reformular la validesa del testimoni —l'espai que en el discurs científic ocupen el raonament i l'experiment—, ens obliga a parlar de Déu, admetent que aquest exercici prové d'un exercici anterior, que consisteix a parlar amb Déu. Ell és l'interlocutor vertader, l'interpel·lador.

Penso que aquesta nova perspectiva permet al *kerigma* de ressorgir amb nitidesa, i a les meves paraules, per exemple, els dona l'oportunitat de ser enteses en aquest context d'experiència quant a escolta i resposta, propi del diàleg de la fe. El fet de no tenir a mà un *a priori* intel·lectual que ens protegeixi té, d'altra banda, l'avantatge que tampoc no s'admeten sentències contundents contra el cristianisme ni contra qualsevol tipus de convicció personal profunda que pugui engendrar experiència de sentit.

En tot cas, però, si dubtés de la capacitat de resposta del cristianisme pel que fa als reptes de la vida present i futura, o si dubtés de l'impuls que conté per a generar-ne de nous en contextos culturals allunyats del nostre, les sospites s'originarien en el meu cansament o en les contradiccions personals; no en la seva vitalitat, lògicament. Seria jo qui em posaria en evidència i qui voldria justificar-se camufladament.

El que de debò té importància, una importància cabdal, em sembla, és la nova de l'evangeli, i arribar a creure-hi o a viure-la és i serà una tasca que tindrà ocupada per sempre la humanitat. Crec sincerament que ens trobem a l'inici del camí: en matèria de creixement humà i de maduresa creient, els humans encara som nounats.

1.2. *Repte personal*

El meu repte consisteix a parlar-vos dels gestos profètics del cristianisme en la cultura actual, des d'una visió creient d'aquests signes i no pas des d'allò que d'altres veuen o menystenen.

Per una banda, si quedo sepultada per una percepció de la realitat descrita en termes d'objectivitat i realisme, corro el risc de no veure signes profètics enlloc; sento la temptació de jugar a fer un diagnòstic desesperat, a flirtar amb visions apocalíptiques i catastrofistes, i a continuar vivint la meua quotidianitat raonablement feliç i protegida immediatament després d'haver-me pronunciat. L'hipercriticisme no és una bona lent de visió sobre la realitat, perquè darrere d'una pantalla d'improperis i fatalismes amenaçadors, les seves conclusions posen de manifest una notable incapacitat d'observació per a mirar en profunditat i parlen més d'aquesta incapacitat manifesta que no pas del que descriuen. Per tant, quan hi cedeixo, em faig una mica més cínica o més interessadament miop. I això és fer trampa.

Per una altra banda, tampoc no vull comprar uns quants parracs de falsa esperança que es vengui barata, ben satisfeta d'haver descobert meravelles allà

on d'altres hi veuen només misèria o, com a màxim, bones intencions. Quan ho faig, estiro la corda fins al ridícul o la mentida, però no aconsegueixo de creure-m'ho de debò.

Així, doncs, vull caminar en dues direccions oposades quan escric aquestes pàgines: d'una banda, no vull entrar en el joc del pessimisme il·lustrat, que pretén d'accentuar la distància entre la mediocritat general i la paraula de qui es proclama diferent; però, d'una altra, tampoc no vull mentir amb color rosa.

El fet és que estic convençuda de l'atreviment profètic de la nostra fe i de la seva capacitat d'arrenkar-nos de qualsevol servilisme i esclavitud, però aquest convenciment se'm confirma tan sols en dues ocasions:

La primera és quan escolto persones que viuen al costat meu i que són creients. D'escoltar el que expliquen en surt el diàleg, i en el diàleg descobrim que compartim les mateixes preguntes i necessitem la mateixa bondat que atengui amorosament la nostra vida. I així podem posar en contacte el que jo sé de l'evangeli amb els nostres interrogants més pregons i ens adonem que res no hi és superflu, que ens trobem davant un doll d'aigua fresca per a qui desitgi beure'n; que, posats en aquesta situació de transparència, res no violenta res i que la nostra resposta pot ser el reconeixement, fet en llibertat, de la pròpia set.

La segona és quan escolto algun mestre en la fe, algú que testimonia un amor rebut gratuïtament i que ha après a agrair. Es tracta de persones enamorades, lliurades als altres, que han permès que el seu desig i la seva llibertat s'inclinin envers Déu, de la mateixa manera que Déu s'ha inclinat primer envers elles; es tracta de persones audaces, que acullen aquest amor per a ser conduïdes on puguin ser més fecundes.

Moltes vegades aquest convenciment no obté cap confirmació; més aviat resto desorientada i em sento cansada quan el llenguatge de l'«expert eclesial», tant el clerical com el laic —l'anomenat conservador o l'autoproclamat crític— viu atrapat pel seu paper i per la seva estratègia en el debat intern. Aquí deixo d'interessar-me per la qüestió i llavors ja no em ve de gust embrancar-me en temes secundaris que no tenen res a veure amb la força genuïna del missatge cristià.

En aquestes pàgines miraré de parlar d'allò que a mi em resulta il·luminador. I, en fer-ho, potser descriuré alguna zona de la meva vida en què Déu ha pogut parlar per alliberar-me de mi mateixa i de la por. No pretenc res més.

2. UNA MIRADA SOBRE EL PRESENT

2.1. *Por i ansietat*

Vivim atrapats per la por, una por cervical a ser descoberts o a descobrir. Tenim por de mostrar-nos tal com som per dins, no fos cas que no agradéssim, o bé d'una amenaça indefinida de ser xuclats i absorbits i a perdre així la llibertat. Tenim por de no poder donar-nos a ningú per incapacitat o desencontre. Tenim por que res no serveixi de res, és a dir, tenim por de la pèrdua del sentit, de la pèrdua de la raó. Tenim, en fi, tantes pors...

Sembla impossible una vida lliure de por. A vegades la por s'origina per causes externes: el seu origen radica fora de nosaltres, o així ens ho sembla; d'altres, l'enemic, allò que ens espanta, és al nostre interior. Fins i tot Déu pot ser el causant de pors i angonxes.

Però per què estem tan espantats? Què provoca aquesta permanent sensació d'amenaça? Què hi ha rere la idea que el pitjor encara ha de venir? Sovint una por tenallant ens envaeix i paralitza les nostres decisions i els nostres actes, i nosaltres hi sucumbim i permetem que domini el nostre espai, que senyoregi les nostres vides.

Vingui d'on vingui, estem disposats a pagar un preu ben alt a canvi d'algunes recompenses que atenuïn la por: complicitats, adulacions, carícies, confort, deixar empremta en el nostre món. El preu és la pèrdua d'intimitat o de llibertat. Tant si sortim enfora per fugir de nosaltres mateixos com si ens aïllem perquè els altres no sàpiguen qui som, ens submergim amb escafandre dins les rèboles aigües de la por. Allò que apaivagui la sensació de temor, encara que sigui durant una breu estona, és benvingut en la nostra vida. Fins i tot podem arribar a cedir al xantatge i a transformar-nos en esclaus de grans projectes mundans; però, en la mesura que els donem joc, ens atrapen encara més. La por es converteix en la nostra llar; una llar hostil i poc acollidora, però, al capdavant, una casa. Ens habituem a viure-hi i a pagar peatge si en volem sortir alguna estona.

L'artista pot escapar d'aquesta casa per altres rutes; té l'oportunitat d'obrir altres portes, de contemplar alguns paradisos, de passejar-se per aquest espai i sadollar-se'n, i expressa allò que veu amb el llenguatge i la forma que li semblen escaients. Tanmateix, la por també va a trobar-lo en qualsevol revolt.

A mesura que em faig gran descobreixo que la por ve de la mà del poder; del poder que el món fabrica i del poder depredador que també habita dins nostre. Amb el missatge de poder que el món enalteix, o que creix com una amenaça en el nostre interior, s'hi barregen provocacions subtils o declarades. Hi ha grans col·lectivitats de la humanitat realment amenaçades i, en

conseqüència, atemorides: nens, pobres, dones, vells, malalts físics o mentals... Sovint les seves pors semblen confirmades per les actituds del poder en relació a la seva subsistència, i la por, per tant, fa més dòcils i manipulables aquestes persones. És ben sabut que si algú o alguna cosa et produeix temor, exerceix un gran domini damunt teu. En aquest sentit, les pitjors amenaces configuren la llei del temor, i, en els casos citats, el temor sembla justificat.

Ara bé, més enllà d'aquestes situacions de risc real, per a les quals és necessària l'actuació eficaç d'homes i dones disposats a fer el bé, a lluitar per la justícia i a combatre l'opressió o la malaltia, el temor sorgeix sovint del no-res i té un efecte paralitzador sobre vides que inicialment no es troben en situació d'atzucac.

La por engendra un tipus de pregunta que és carregada d'ansietat: sobre les capacitats d'un mateix, sobre el futur, sobre els diners, sobre el currículum personal, sobre la pròpia obra, sobre la salut o sobre tants altres aspectes de la pròpia vida. És una mena de pregunta que fa al·lusió a les necessitats que cal cobrir si aspirem a ser feliç però que, tant si la responem com si no, sotmet a noves inquietuds i a versions, sempre renovades, de servilismes antics.

Jesús s'encara a la por i als seus mecanismes. No està disposat a deixar-se guiar per les preguntes de la por ni a deixar-se manipular per les seves amenaces. Coneix a fons quins són els recorreguts pels quals la por guia la humanitat. No en va els seus deixebles van sucumbir-hi i ell mateix en sentí la temptació.

Jesús ens surt a l'encontre per proclamar que no tinguem por, per anunciar que és possible de viure lliure del temor. Sap per experiència en què converteix la por els homes i les dones, però ell sosté que al costat seu ja no hi ha por, sinó vida abundant.

Es tracta d'una ingenuïtat? En nom de què ho sosté? Jesús fa una aposta: la gran aposta de la fe, de la seva fe en nosaltres. Ell mateix és l'aposta; però també fa l'aposta d'invitar-nos a tenir fe en ell: ens proposa que també nosaltres apostem, que el seguim, que vegem on viu, que ens sentim hereus del seu Regne i que entrem a casa seva, de la mateixa manera que ell ha entrat a la nostra i habita entre nosaltres. Jesús demana que ens atrevim a estimar-lo, que el respirem a fons, que ens el mengem per sortir a trobar la fam i la set dels qui són germans nostres. Ens diu que arrellem en la terra de la promesa, en l'aliança que ens amorseix i ens fa esdevenir pa tendre —no pas pedres— per a la vida dels altres, per a la por dels altres.

Jesús mestre, Jesús metge, Jesús amic; ell sap que, en fer aquest exercici de fe, guarirem les ferides dels nostres propis temors.

2.2. Una nova tirania

El rebuig dels altres envers la nostra persona, tal com el percebem sovint, potser és en l'origen d'una modalitat de malaltia espiritual molt estesa en to-

tes les generacions, d'una xacra que fa estralls entre els més joves però que estén els seus efectes arreu. Es tracta d'un desencís, d'un tedi, d'una desídia molt profunds que arrenen en el cor mateix de la nostra cultura. En tots els àmbits, miris on miris, es posen en evidència les manifestacions físiques i psicològiques d'aquest malestar.

Els joves, però també nosaltres, tots, desitgem ser quelcom per a algú, significar-nos, contrastar, sortir de l'anonimat. Necessitem dibuixar amb insistència aquell perfil que ens distingeix, que ens fa singulars i ens arrenca de l'ensopiment o de la rutina, allò que ens salva de la producció en cadena d'altres éssers idèntics, clons de nosaltres mateixos.

El jove encara voldria ser algú estimat, diferent, acceptat en la seva singularitat, sense haver-ho de pagar amb la pròpia vida. Tanmateix, empès per la seva rebel·lia contra allò establert i contra la fatalitat aclaparadora a la qual l'han acostumat molts adults que han dimitit en el terreny de les utopies —professionals de l'excusa i del pedaç—, el jove es disposa a patir el disbarat de tantes curses d'obstacles. La seva rebel·lia pren la forma de passivitat indolent i sovint l'empeny a baixar d'aquest tren d'alta velocitat que no el condueix enlloc. Llavors s'aventura a fer un recorregut cap endins, cap al gust agredolç de no necessitar res ni ningú, cap al plaer de situar-se al marge de lligams que l'uneixen als altres, i provoca trencaments amb aquells de qui depèn o amb els qui el necessiten; fuig de la responsabilitat i desitja no escoltar cap crida; vol no ser en aquest món, vol ser pura inconsistència degustada i vomitada; deixar d'existir; sentir el gust de no ser, de no estar ancorat enlloc, de flotar..., potser esperant de trobar finalment una engruna de veritat sobre qui és ell.

De fet, potser el tedi o l'anorèxia, que és un altre exponent d'aquesta xacra, són paràboles d'un patiment intern més gran, més fosc i més profund, que avui dia no solament afecta els pacients que reben tractament, sinó la mateixa xarxa de la societat. Tal vegada són símptomes, crides d'auxili, davant un món fastiguejat de tot i capaç d'obtenir-ho tot; davant un benestar que produeix aclaparament; davant un confort que ofega. Qui sap si el tedi, la desídia, el desencís o l'anorèxia no són la perversa aplicació de teràpies i protocols asèptics que la medicina recepta als seus pacients, cures dràstiques, dietes implacables contra l'excessiu absurd en la vida de tanta gent. Potser són el bisturí amb què cauteritzen meticulosament, malaltissament, les nafres obertes del seu cos, que ha deixat de ser la pròpia casa per a convertir-se en un objecte d'ús hedonístic amb un terrible sentit de mort; un bisturí que executa la seva tasca perfectament.

El perfeccionisme amb què moltes persones es lliuren a aquesta obsessió és un instrument a l'abast de tothom: es ven a l'escola, a la universitat, a les empreses, a casa, als gimnasos, entre els amics i també en un entorn religiós.

És un perfeccionisme descarnat, que sotmet a una amenaçadora tortura de fracàs tots aquells que li reten culte. És un estri que proporciona un ràpid i destructiu accés a noves idolatries. Joves i adults cauen en l'adoració narcisista de la pròpia perfecció, i el benestar que aconsegueixen sovint és fruit d'imposicions i sacrificis de caràcter maníac.

El perfeccionisme que practiquen aquestes persones no té cap relació amb l'exercici pacient i disciplinat de la voluntat; ben al contrari, moltes d'aquestes persones senten que no tenen voluntat, que viuen mutilades i sense capacitat de resposta davant els reptes personals. La voluntat és un atribut humà que s'ha de cultivar, però a molta gent no els han ensenyat a valorar-ne els fruits i els han negat l'oportunitat d'estimar-los. A aquestes persones ningú no els ha dit que, en l'entrenament de la voluntat, un mateix és qui s'organitza el temps i aprèn a compensar esforços, talent i limitacions; ningú no els ha mostrat que la satisfacció sorgeix de donar-te allò que et proposes; ningú no els ha dit que la voluntat s'ajusta a la mida humana i no exigeix sacrificis ni obliga a seguir falses dreceres.

Per això el desencís i el tedi, o patologies com l'anorèxia, que abans esmentava, s'uneixen alhora al perfeccionisme i a la pèrdua de la voluntat en tantes persones. El perfeccionisme els aporta una bona dosi d'adrenalina al servei de la lluita més competitiva i unes raons —o desraons— que les motiven per al combat en diversos escenaris. Però el problema el tenen quan el perfeccionisme, assaltat per atacs de desídia, els empeny a desenvolupar comportaments addictius i euforitzants que els rescaten de la sensació de fracàs que no toleren.

Al cap d'un quant temps de lliurar-se a la perfecció, els seus addictes s'adonen que s'han convertit en camàlics al servei d'una batalla més gran, d'una batalla que no controlen. S'adonen que només els resta vantar-se d'èxits i triomfs però que no poden apamar l'abast de la guerra en la qual lluiten, i cauen exhaustos quan descobreixen que el perfeccionisme obsessiu no és capaç de recompensar-los la vida que els ha robat abans. El seu cansament obté l'única resposta que l'ídol els pot donar: renovada exigència i disponibilitat total.

Enmig d'aquest panorama, qui s'atrevirà a parlar de dons? Qui tindrà el coratge o la humilitat de mostrar els dons de què són portadors molts dels qui emmalalteixen? Quan serem capaços de parlar-ne, d'ensenyar a reconèixer-los i protegir-los? Quan aprendrem a tenir-ne cura? Qui reconeixerà novament el lloc que ocupen en la formació de persones i comunitats? Qui podrà refer tanta tren-cadissa?

Ens trobem davant una operació de demolició de l'ànima i també del cos, ja que aquest és combatut com un enemic declarat. A molts els són robats el desig de dir sí a la vida, la seva set de transcendència, i es veuen abando-

nats a un cos imatge, a un cos closca, tràgicament buit. Sembla que a alguns no els quedi altra sortida que el narcisisme més indolent o el perfeccionisme més sever.

Així el culte a la carrosseria ha oblidat que el cos és el lloc físic on es manifesta l'esperit, i no el deixa respirar. Tanmateix, la força de l'esperit es fa sentir entre les esquerdes; la seva veu emmudida s'escolta per vies anòmales i alça la queixa contra l'acceleració embogida, contra tant de menjar acumulat i llençat, contra tanta abundància de tot, contra insensateses i malbarataments.

Aquesta cadena de màrtirs —alguns dels quals són molt joves, testimonis d'allò que han vist i han conegut en el pou negre de la seva existència extraviada, del seu propi ostracisme, del seu exili—, d'una banda, apunta al nucli d'aquesta negror i, d'una altra, assenyala la intensa llum que hom els deu i que els és escamotejada.

Arrencar molta gent d'aquesta situació, fer sanar en general la nostra cultura, és en mans del grup social. Metges, pares, psicòlegs i pedagogs, tots miren de reconduir comportaments i corregir hàbits.

Una vegada més, però, el repte profètic de la nostra fe és encarnar-nos en la realitat que estímem adoptant una perspectiva diferent: més fresca, menys programada, aparentment més ingènua, sense forçar consciències ni inventar conversions. Per l'evangelí sabem que de vegades podem guarir, que sovint podem créixer, però que sempre podem consolar i que el consol no és un tapaforats per a ximpls resignats. El consol intel·ligent transparenta un amor que m'és lliurat, una alta promesa per a la meua persona, una esperança que m'espera, i ningú no resta aliè a aquesta veritat salvadora.

Tot sovint la desesperació sorgeix d'aquella sensació de casualitat, de caprici inesperat del moment. Allà on sols hi ha atzar no hi pot haver casa, ni camí, ni projecte; no hi pot haver idea de desenvolupament, de creixement acurat i seguit, de terra fèrtil on la llavor pugui germinar i créixer orientada cap a la llum: aquestes coses són incompatibles.

Per aquest motiu el cristià ha de començar a parlar de projecte i de do, perquè això és començar a parlar d'arrels profundes i de realització en plenitud. Ha de ser capaç d'anunciar la implicació de Déu en el projecte humà, domèstic, de la vida personal; ha de ser capaç de continuar presentant el projecte com a espai per a la construcció lenta, pacient, ambiciosa i responsable de la pròpia vocació; no pas de les pròpies obsessions, sinó de les utopies accessibles; no pas dels fanatismes o les dèries, sinó de les tries que poden fer superar la prova dels fracassos.

La nostra missió és ser capaços de viure aquesta veritat i repartir-la com si fos un bé escàs que es multiplica en ser distribuït, sense pretendre cap més recompensa que la de viure amb ben poca cosa, abandonant la idea de merèixer res a canvi. Cal que entrem, al costat dels qui pateixen, a l'avantsala d'aquest estat de vida més profund que és el goig.

2.3. Injustícia i pobresa

La cara oculta de tanta riquesa emmetzinada és la pobresa, la pobresa estesa per tot el planeta; una pobresa que es perpetua en molts rostres i parracs, que galopa entre la fam i la droga, entre la prostitució o l'explotació laboral dels més febles; una pobresa que es filtra per les esclotxes de les grans construccions humanes, que suposa moltes necessitats no cobertes, molts béns sense repartir, l'acumulació de privilegis en pocs individus, unes regions senceres abandonades a la seva desgràcia.

L'ésser humà pobre és trepitjat en molt fronts, expulsat del centre, apartat als marges, on no molesta ni es veu, on la seva misèria no incomoda les litúrgies del benestar.

¿Hi ha algú que pugui afrontar les enrevessades causes econòmiques, els interessos encreuats que alimenten, generen i multipliquen la pobresa i les seves seqüeles? No podem ignorar l'existència de poders, de forces reals que erosionen la justícia i la pau al món. Es tracta de forces amagades, sovint molt complexes, que esquiven l'anàlisi. Veiem el resultat del seu implacable desvari, però se'ns fa difícil d'arribar a esquinçar la teranyina de maldat que s'estén més enllà de la nostra capacitat de comprensió. Hi ha quelcom profundament malsà en la inducció de tota mena de noves necessitats «imperioses», en la promoció de l'incansable consum de recursos, en la contínua producció d'objectes, en l'acumulació de tantes deixalles, en l'abandó de béns i valors en desús. L'acceleració ens confon i la manca de perspectiva ens mareja: se'ns fa difícil d'observar serenament aquesta realitat. Avui s'empobreixen tant el nord com el sud del planeta, però en direccions oposades. I no sembla que puguin bategar a un sol ritme.

La bona voluntat —tan disciplinada i organitzada com calgui— o els projectes de cooperació i promoció semiprofessionalitzats no arriben a tocar ni una minúscula porció del dolor que hi ha en el món. Això és evident.

I, tanmateix, per al cristià, aquesta perspectiva tampoc no és la correcta: des de la fe sabem que tot és en tot i que qualsevol gest gratuït a favor de la vida, per menut que sigui, té un ressò de dimensions inabastables, més enllà del que n'arribem a percebre. Des de la fe sabem que no s'hi val a llençar la tovallola perquè ja hi ha qui ha redimit la nostra història.

D'altra banda, la mala consciència que s'origina en constatar la pròpia abundor davant la manca de recursos sanitaris, educatius, materials o espirituals dels pobres, no genera pas una bona disposició per a la tasca ni una correcta aproximació al conflicte.

El desig de transformar amb èxit el panorama del desgovern, sovint afegeix tan sols sofriment al problema. Moltes vegades la persona consciencia-

da que vol que la seva vida faci un gir per anar més enllà de l'educació que ha rebut, té massa pressa i massa ganes de veure algun canvi real que gratifiqui el seu esforç. La pressa, el puritanisme eficaçista i la mala consciència poden comportar violència, però no pacificar la realitat.

L'evangeli busca en primer lloc la pau interior. Pretén la conversió del cor, la mirada neta, desculpabilitzada, i un naixement a la vida nova, a la pau nova que és fruit de l'Esperit. No hi ha càlculs ni comptes de resultats, en l'evangeli; sempre hi ha elogi de la desproporció, de la desmesura, del cent per u.

Ens trobem davant un món trencat, una unió ferida, unes relacions malmeses. I guarir el món, reconciliar-lo amb ell mateix, recrear-lo, és una empresa titànica que vol molta fe. La pressa és una mala companya per a aquesta tasca, ja que es tracta d'un procés lent i global, que vol primer la reconciliació amb la pròpia sort, amb la salut, amb la família, amb les oportunitats, amb els propis defectes, i admet la pobresa i les pèrdues com a eines per al camí, fins a aconseguir l'acceptació d'un mateix, del misteri de Déu i del món, per molt ferotge i turbulent que sigui aquest últim.

Quan Jesús és temptat al desert, no posa en dubte el poder amb el qual el mal actua en el món, ni com aquest mal el reté empresonat. Jesús no banalitza mai el mal, príncep i senyor d'aquest món, sinó que el combat amb una aposta feta des de la llibertat interior, per un Déu que actua en ell perquè l'estima. Jesús es lliura a la seva missió abandonant el lloc segur, familiar, per a sortir a trobar l'altre, disposat a donar-se-li. Fins i tot quan això significa un greu risc per a la seva persona, per a la seva vida, ell no deixà de fer el bé.

Aquest és el seu poder; un poder al qual no renuncia, ans exerceix i senyoreja a plena llum.

Jesús exerceix el poder de perdre, el poder de ser lliure, fins al punt de renunciar al control sobre les darreres conseqüències de les seves decisions; el poder de desposseir-se de tot, àdhuc de si mateix; de no estar enganxat, pendent de les expectatives que els altres construeixen sobre el seu poder. Exerceix el poder que el fa capaç de no complaure tothom, de decebre, de desagradar, de ser abandonat i traït; el poder d'afrontar el dolor, de ser un home acostumat al dolor. Exerceix el poder d'empetir-se, d'anul·lar-se, fins i tot d'acceptar la pròpia mort; el poder de conviure amb allò més insignificant de la seva biografia, d'escoltar, de callar, de consolar; el poder que atorga la indefensió quan és acceptada i volguda; el poder de veure morir les pròpies expectatives i projectes. Exerceix el poder de renunciar a la temptació del poder.

I no l'exerceix a manera d'asceti per a la pròpia perfecció o per a ser admirat, sinó amb la finalitat d'habilitar una gran sala d'espera on sigui possible la trobada real entre germans, sense amenaces d'enfrontaments ni desafectes; d'avançar en la preparació d'un espai acollidor de qualsevol vida, de la més enaltida a la

més trinxada. L'exerceix perquè vol anar al nostre encontro i desitja que guanyem aquesta vida nova, aquesta vida vertadera, ressuscitada, i en fem ofrena al món. L'exerceix per a travessar la mort i regalar-nos la victòria definitiva de la vida.

Davant l'investida del poder en el món, la injustícia que engendra arreu i la pobresa que desprèn, els cristians no podem atribuir-nos el protagonisme de l'acció alliberadora. Cal el nostre compromís a favor d'una societat justa i pacificada, però des d'una humilitat serena, més aviat pròpia de la maternitat. No ens hauria de temptar l'acceleració de processos, sinó que hauríem d'exercir la tutela del més dèbil, deixant-lo parlar en la nostra vida. Hauríem d'entrenar-nos per a la paciència i la perseverança, perquè l'amor de Déu s'obris pas i ens donés l'aire respirable que ens fa humans de debò.

La paciència i la fidelitat són antídots contra la pressa i el consum efícasta de resultats: el fet d'establir una relació amb una persona que demana ajuda no es pot sotmetre mai a cap teràpia compulsiva de diagnòstic precoç, programa-tratament i solució immediata, sinó que exigeix de cultivar uns sentiments de respecte, serenitat i compassió guaridora, car aquests sentiments van més enllà de la bogeria febril de tancar temes o resoldre assumptes.

La injustícia, la pobresa, la violència i, en definitiva, la maldat no són unes pedres que ens fan ensopegar i que hauríem de dinamitar perquè la vida fos més agradable. Tampoc no són uns accidents en el camí que entorpeixen el nostre somni de viure feliços; són circumstàncies, ocasions estranyes, ocasions terribles, involucretes en el misteri de l'amor posat a prova. Únicament patint-les o guarint-les podem saber a quina qualitat d'amor som convidats. La necessitat de donar i de rebre ens és comuna, i per això es fa necessari que els dons de la vida del pobre enriqueixin la vida del ric, que el dolor i la pena del qui sofreix facin pobre la vida del qui els acull i l'ajudin a créixer en amor.

Quan la pobresa i el dolor només ens escandalitzen o ens bloquegen, ens dobleguen o ens impulsen a oferir-ho tot compulsivament, vol dir que evitem la dificultat d'encarar les pròpies complicitats amb el mal, o que necessitem mostrar-nos valuosos als ulls del qui ens necessita, però també significa que no entenem bé l'evangeli. Jesús no espera que una sola vida, ni tan sols tota una generació, pugui arribar a guarir les ferides de la història. Sí que espera, però, la misericòrdia humana, l'acolliment esperançat, l'estimació amb fe; aquelles actituds que s'escampen quan toca i quan no toca, de manera pertinent o impertinent, a l'hora o a deshora, quan les condicions, la legalitat o les circumstàncies ho aconsellen..., i també quan no ho aconsellen.

3. CRISTIANISME PROFÈTIC

3.1. *Pobresa evangèlica*

No tothom té el sentit de les coses de Déu, però qui posseeix una certa intuïció espiritual s'acosta amb naturalitat a la veritat sobre Déu i accepta aquesta veritat amb alegria. Sovint aquest tipus d'experiència no es dona entre els savis del nostre món, ni tampoc entre els savis estudiosos de Déu.

Antoine Chevrier, capellà fundador de l'Associació del Prado, que inicià una tasca d'evangelització amb els pobres i els obrers de la ciutat francesa de Lió en ple segle XIX, va ser testimoni del cor d'aquell Déu pobre que fou el Déu de Jesús. Ell entengué que si Jesús havia nascut i viscut pobre, i, sobretot, si havia mort pobre i proscrit, a nosaltres ens corresponia de trobar la manera de fer-nos deixebles seus per mitjà de la nostra pobresa.

La força i la fermesa de les seves conviccions apareixen escrites en cartes, homilies i altres textos; però, sobretot, en la seva obra *El vertader deixeble*. En totes hi descriu la fe en la bona nova de Jesús com un entrenament per a viure sense refugis, sense confusió pel que fa a possessions; a viure sabent que res no et pertany i que res no et deuen, i, per tant, que no pots esperar ni, encara menys, exigir.

I ho escriu amb una simplicitat i contundència poc habituals en la prosa romàntica del segle XIX: d'una manera ben clara i entenedora. Chevrier tampoc no parla de càstigs ni demèrits, car no pertany a nosaltres la facultat de jutjar; es tracta de viure en el camí, amb tota la provisionalitat de què siguem capaços, en una disposició d'ànim orientada a la caritat. I tot plegat, no pas per a experimentar una austeritat exquisida que afini els nostres sentits i els espiritualitzi, sinó per a deixar espai, per a tenir la casa a punt, orejada i neta; una casa amb poques provisions, sense acumulació de guanys ni càlcul de despeses, per tal que Déu pugui allotjar-s'hi còmodament. És així de senzill; no fos cas que ens trobés atordits en altres quefers o prioritats.

Chevrier diu que ni a tu ni a mi no ens correspon de construir, apuntalar o restaurar institucions; el que ens convé és convertir-nos a l'evangeli; aquesta és l'única missió. L'infinit de Déu es fa finit a la casa humana de la vida quotidiana, i per a fer-ho no necessita grans benvingudes ni rebudes solemnes, sinó un espai habitable, un glop d'aigua, una ombra, un mos a mig camí, algú que esperi i escolti, perquè Déu també és pobre i necessita una llar on refer-se, i la nostra pobresa necessita ser encoratjada per la seva Paraula.

Estar disponible, en silenci, per a poder donar a qui demana, estar atent per a repartir calidesa i consol a qui ho necessiti, escoltar les fatigues, els cansaments propis i aliens —que només se senten des d'allà— i també aprendre a demanar, són actituds que regala el Déu que ens habita. Aleshores la

pobresa deixa de ser un solar polsós i abandonat que convida únicament a fugir, un lloc on hom experimenta la soledat més aguda, la por i la mort de tot el que maldava per viure, i esdevé una casa acollidora, en la qual, al voltant d'una taula, compartim precarietat i esperança, debilitat i força, tacte i esperit, humanitat i divinitat.

En la pobresa, les coses no acaben mai d'acomplir les funcions que els correspondrien: res no és del tot idoni per a l'objectiu programat. En la pobresa, les coses no són sòlides, no duren, no ofereixen garanties; s'espantllen, s'acaben, no es restitueixen..., i ens sentim impulsats a comprar, a canviar, a embellir, a perpetuar, a corregir, a instal·lar i a millorar. Això no obstant, pas a pas anem perdent la força genuïna de l'evangeli, diu Chevrier. Comencem a inquietar-nos pel futur i a treballar per assegurar la vida, però la vida se'ns escolla entre els dits. De fet, sabem que moltes coses no les podem comprar, que les coses importants —les que donen arrels i sentit a l'existència— no són en venda, però vivim com si no ho sabéssim.

La pobresa evangèlica, tal com ens recorda Chevrier, engendra humilitat, no pas humiliació. La pobresa evangèlica irradia confiança, paciència, riquesa, llibertat, lucidesa. Totes aquestes qualitats són indicadors de la condició humana, que es nodreix en la força invisible de l'esperit i en l'oració contemplativa. Els miratges provocats per paradisos o inferns terrenals —tant se val— deixen d'exercir qualsevol atractiu en el cristià que viu aquesta mena de pobresa.

De fet, els humans ens juguem la vida i no escatimem temps ni energia per a l'objecte del nostre desig o del nostre amor. La mare viu per al seu fill, l'amic viu per al seu amat, l'avar, per als seus diners, l'egoista, per a si mateix, el comerciant, per al seu negoci; però, segons Chevrier, es tracta de perdre la vida per la Vida, de posar el nostre cor en el tresor de l'evangeli, perquè és massa fàcil d'allargar la mà i aferrar-se a l'èxit, abdicant de la pròpia vocació interior a favor de la mundanitat.

3.2. De la moral a la mística

Sembla que, tant en l'entorn professional com en el personal, avui les nostres vides són sotmeses a una nova moral, no tan propera a les normes de conducta (privada o pública) o a les bones maneres a les quals estaven acostumats els nostres pares, sinó a les exigències psicologistes de l'èxit, de la independència i del perfeccionisme, tal com deia abans.

Ens trobem davant una societat que premia nous triomfs i castiga nous errors. És una moral que es fonamenta en un jo entrenat a fer coses, a construir-les, a mostrar-les i a demostrar-les; un jo al qual alimentem i revestim solemnement perquè aparegui en públic sense rascades ni nafres però al qual

abandonem de portes endins, perquè, mentre no creï problemes, els tresors que amagui o les confusions que pugui patir són un material que pertany a la privacitat, i, per tant, no és correcte d'acostar-s'hi. I aquesta privacitat, d'altra banda, no havia estat mai tan preservada i alhora perseguida, tan ignorada o posada a la venda com ara.

Aquesta és, doncs, una nova versió de la doble moral involucrada en el nostre sistema de lliure mercat, que anteposa el capital a la persona. El cristianisme d'Occident, barrejat amb altres ingredients, és en la gènesi d'aquest món cultural i econòmic, i les complicitats de la institució eclesiàstica en aquest assumpte, però també les seves ruptures i distanciaments profètics, han suposat unes constants intermitències en la història, que expliquen en part el rebuig que el conjunt de la societat sent per l'Església.

Però certament ens trobem davant un nou context, en el qual la competència regeix les conductes: hom mira de buscar i trobar per a cada necessitat un expert que resolgui el problema i solucioni qualsevol dificultat present i futura; fins i tot per a resoldre conflictes s'exigeix la intervenció competent d'algun professional que pugui confirmar la seva experiència en aquest nou ordre pràctic de la vida, tan orientada a l'èxit. Gairebé ningú no parla de fracàs, de pèrdua o de perdó; si més no, ningú no ho parla en clau d'esperança, és a dir, com si fossin zones o moments privilegiats per al creixement personal o comunitari.

En un món autosuficient que engoleix amb voracitat tot allò que sembla inútil o ineficaç, el cristianisme, quan vol fer-se present mitjançant del servei i el lliurament constants, pot caure en el desencant i desembocar en la crítica sistemàtica de tot allò que «va malament» dins i fora de les fronteres eclesiàstiques. En efecte, si encara podem emprar aquests termes espacials per a parlar d'Església, sembla evident que al cristià li toca d'exercir un paper de poca categoria en l'espectacle modern de control de resultats, de treball competent i de domini de la realitat: la seva presència és escassament reclamada, i ningú no el considera un expert en allò més necessari.

El cristià pot sentir tot sovint la temptació de pujar al tren de l'eficàcia, amb la millor voluntat (hi ha tanta feina per fer!), per escapar de la seva tasca ministerial o pastoral i sumar-se als homes i dones que treballen per transformar el món. La seva maltractada autoestima s'esquerda, i sent que va en soledat a la deriva, enmig d'un oceà de productivitat i estadístiques. Al voltant seu seleccionen professionals que garanteixin els objectius programats per les organitzacions que els contracten, i ell, que també ha estat educat per a les mateixes urgències —i sotmès a aquestes—, per a resoldre-les immediatament per tal de mostrar-se poderós, se sent progressivament bandejat de les llistes dels principals escollits: els mèrits i la importància que s'aprecien al seu entorn són uns altres.

Ara bé, el cristianisme és cridat a ser profètic de debò quan aprèn a exercir els seus dons d'humanitat, quan es reconeix a si mateix com a deixeble d'un únic Mestre; quan no batega en una humanitat ansiosa, inquieta, que amb esforç i desgast aconsegueix de dur a terme unes accions morals correctes (guarir el malalt, vestir el nu, alimentar l'afamat, construir una societat més justa i solidària), sinó en una humanitat confiada i joiosa, que celebra la unitat inicial reconciliada i orienta l'acció a guarir els seus germans en la família, a la llar que és el cor de Déu; quan la seva oració deixa de ser asil d'ignorants, refugi de pusil·lànimes i es transforma en expressió de proximitat, d'intimitat, amb l'amor incondicional de Déu, llavors és realment profètic; quan no pretén de controlar el resultat dels seus gestos i renuncia a qualsevol forma d'inversió rendible en el terreny de les consciències, i d'aquesta renúncia i aparent debilitat en reneix agraït i feliç, llavors és autènticament profètic.

El cristianisme és cridat a superar l'element moralitzador, tant el de dretes com el d'esquerres, i a no restar atrapat en la culpabilitat davant un món autosatisfet que sovint se'l mira amb menyspreu, o davant la distància que el separa de l'ideal evangèlic. La fe és una troballa lluminosa, una adhesió personal a Jesucrist, un saber sense proves externes que recolza en Déu mateix; una experiència d'abandonament, de lliurament a aquell en qui diposita la confiança, esperant que en el futur justifiqui aquest lliurament confiat. Ningú no lliura la confiança al primer que passa: la fe consisteix a saber que Déu és mereixedor d'aquest lliurament. No hi ha garanties ni verificacions; hi ha testimonis.

3.3. La preeminència de l'amor

En la infantesa i la senilitat, dues etapes de la vida mancades de poder, dues poblacions transgressores, és on més sovint hi ha capacitat de goig i alegria.

Viure en l'alegria no vol dir estendre un vel de colors pastel per damunt de la realitat per crear una felicitat il·lusòria; ben al contrari, sovint significa testimoniar que en el món hi ha un altre món per a estimar. Viure en l'alegria és posar a disposició de l'amor un vehicle que expandeixi aquest amor i el contagiï.

La infantesa i la vellesa són dos moments en què s'experimenta l'abandonament, i en l'abandonament deixem de ser els nostres jutges, deixem d'indagar i analitzar causes i efectes del que ens passa per a acceptar el misteri commovedor de la vida i de la mort. En l'abandonament comencem a ser persones amb arrels i capçada, descobrim la relació de valor entre les coses, el fonament de les accions, la presència de la gràcia.

La infantesa i la vellesa contenen una gran fragilitat i una gran força; amaguen un gran desig de saber, d'explorar i, al mateix temps, una gran necessitat de protecció. Són etapes en les quals s'obren noves curiositats, però en les quals la indefensió necessita ser tutelada i no pot ser abandonada a ella mateixa. D'aquestes dues etapes hauríem de reaprendre a mirar i a preguntar. Ser com nens —i els vells sovint ho són— ateny la preeminència de l'amor, ja que, en empetitir, esdevenim àgils, disponibles a recomençar, a viure en un temps i un lloc nous on realitzar l'esperança d'estimar i ser estimats.

Tornar a néixer —o ser com nens— és veure i escoltar amb sentits nous el paisatge conegut; és deixar-nos reeducar per l'evangeli per tal que les nostres vides siguin operatives en un univers la primera realitat del qual és l'amor; és situar-nos en una zona de gratuïtat, on puguem revisar el decàleg del Sinaí amb la nova mirada que ens proporciona el Sermó de la Muntanya; és poder treure el cap a l'oceà de la vida generosa i exuberant de la gràcia.

La gràcia és deixar-se estimar; és sentir confiança davant d'amenaques o inquietuds; és una llibertat acompanyada, mai manipulada o forçada; és descobrir els prodigis que sostenen la teva vida; és assaborir la meravella de l'agraïment; és el gust del perdó que sempre desborda càlculs i expectatives. És, en definitiva, una maduresa extasiada.

La gràcia és la font d'aigua inesgotable que converteix el present real i concret en una terra fèrtil on plantar les arrels d'un futur, no de desolació ni de barbàrie, sinó d'esperança. La gràcia no és un giny humà fet a la mida de les nostres precarietats, sinó un do que ens és comunicat, que unifica ànima amb cos i ens fa capaços de veure i d'escoltar; la gràcia ens retorna a la condició originària d'innocència.

La mirada de la gràcia és una mirada que observa però no jutja, que conté la profunda riquesa de l'amor i és capaç de veure en la vida humana un nou valor, un misteri que la revitalitza.

La gràcia nodreix l'esperit humà i el rescata de la raó quan aquesta exerceix el seu domini omnipotent i devastador; és el llit d'un riu on poden retornar les aigües desbordades del deliri i allunyar el perill d'extermini que la humanitat representa per a si mateixa.

El cristianisme és la porta, el llindar de la gràcia. Pel cristianisme accedim a l'esperit que tot ho vivifica i podem caminar damunt les aigües del corrent d'estimació que es tenen Pare i Fill. La natura, juntament amb nosaltres, és sostinguda sobre les aigües d'aquest cabalós torrent que tot ho sadolla.

En aquestes condicions de privilegi, el cristià no abdicarà mai del goig del profetisme, mai! Fins quan hagi de contemplar-ne els fruits al peu de la Creu.

LA CAUSA D'UNA ESPERANÇA EXIGENT

«El visible pot contenir l'invisible;
l'audible, l'inaudible; el palpable, l'impalpable.
Qui sap si el pensable no conté l'impensable.»

NOVALIS

I. SEMPRE EL MISTERI DEL MÓN

Avui, a Europa, i en general a les societats desenvolupades, sentim novament la urgència de pensar en el misteri del món, i ho fem empesos per nous paràmetres i velles preguntes, per múltiples perspectives que s'interseccionen i es fan més complexes. A molts de nosaltres se'ns barregen interrogants que tradicionalment tenien un format religiós i una confessió de fe com a respostes, amb qüestionaments que provenen de la recerca científica i de dubtes nascuts de l'enginyeria instrumental aplicada a la nostra vida quotidiana: tots apunten i s'orienten a explorar i descobrir parcel·les d'aquest misteri colossal de què som fills.

Ara bé, la novetat radica en el fet que el relat s'emmarca dins un entorn dessacralitzat o ressacralitzat sota litúrgies de confessions i creences diverses, fragmentat en mil bocins no significatius ja per a la consecució d'una resposta global de sentit. Ens trobem davant un collage de retalls cosits per donar una explicació plausible del que som però que no aspira a abastar la complexitat de la vida humana.

Es deu tractar exactament d'això: d'una gran abundància d'escenaris i ocasions, d'una enorme pluralitat d'ofertes i de molts canals per a sintonitzar que ens fan créixer capaçs de viure amb explicacions parcials sobre allò que s'esdevé però que, alhora, ens deixen orfes de sentit en la recerca. No sembla estrany, doncs, que la tasca ens sobrepassi, ens faci simultàniament més vulnerables i més endurits.

També és nova la circumstància per la qual la intel·lectualitat s'autoproclama defensora de les rebaixes a l'hora d'elaborar qualsevol síntesi nova. A canvi ens fa l'obsequi, diu, de donar-nos un coneixement més acurat dels nostres límits —personals o col·lectius— i ensenyar-nos a ser tolerants amb els fragments de veritat que l'altre, qualsevol altre, expressa.

Les invitacions a digerir-nos des d'aquests mínims, a admetre'ns *tal com som*, són freqüents, i provenen de tots els àmbits: s'eleven com l'encens que lloa el que hi ha, ara sense tuf de cera. Tanmateix, no deixen de ser una nova versió, aparentment més lúdica, del puritanisme resignat de sempre.

Potser caldria atrevir-nos a posar nom a la proposta. No és més aviat un elogi camuflat de la inhibició? No som davant la promoció encoberta de l'abandó o la deixadesa? Sembla que, en recomanar-nos d'acceptar el nou context, s'estimuli l'aspecte més banal de la nostra cultura.

És com a mínim sorprenent que ens aconsellin d'excel·lir en l'encontre intercultural i d'afinar la cintura per aprendre a degustar les bondats del diàleg sense conflictes i que, en canvi, no ens adverteixin sobre els riscos que comporta la voraç acceleració de la tecnociència en tots els àmbits de la societat. De fet, el teixit de relacions humanes i equilibri social se'ns esquinça per tots costats, però no hi ha gaires mans disposades a embastar i cosir la tela estripada.

D'una banda, hi ha la supremacia de l'element econòmic, que esdevé una arrogant amenaça enfront dels més desvalguts i del patrimoni històric i cultural que ens ha constituït. El desenvolupament sembla imparable i actua com una onada que inunda la memòria, és a dir, qualsevol vestigi de tradició viva. D'altra banda, hi ha sensibilitats alertades que volen bastir una nova identitat cultural o bé protegir la que han heretat retrobant-hi la matriu; però alhora se'ls fa difícil de fer-se un lloc en el present i poder dialogar sobre el tema que ens ocupa, perquè són acusades d'alarmar-se en excés.

I, finalment, hi ha també una certa miopia, o una sensibilitat anestesiada entre aquells que exerceixen l'ofici de conseller o de guru de l'assessorament cultural: moltes de les seves recomanacions —o fins i tot profecies— exposades en clau de cultura democràtica, dins un context de modernitat avançada, sovint són la seqüela d'un atordiment ambiental per l'efecte de la progressiva i accelerada pèrdua de referents a què tots som sormesos. I, malgrat que no pretenen d'afegir-se a cap complot contra el sistema cultural erosionat, sinó corregir únicament el que els sembla caduc, són avalades per un discurs incapaç de detectar l'origen de la situació i de diagnosticar-la amb lucidesa, perquè aquest discurs neix contagiats del virus que hauria de combatre: el virus de no atrevir-se a «poder».

És clar que immediatament la pregunta que ells formularien apuntaria cap a l'absurd de no pretendre res. «Poder» per a fer què? Per anar on?

2. EL NECESSARI ENCONTRE AMB DÉU

En aquesta conjuntura es fa difícil de crear un espai no contaminat per a l'encontre personal amb Déu; sembla gairebé impossible de fer lloc per al conreu d'aquesta relació, de poder-hi establir les coordenades idònies. Per una banda, la proposta «Déu» és totalitzadora i travessa completament el gruix de les capes de la vida humana. En aquest sentit és una proposta premoderna, adreçada a l'ésser humà entès integralment i que, tot i promoure la causa de l'autonomia i la llibertat personal o col·lectiva, aborda la criatura humana com a «depenent de». Per això és costós d'ubicar-la en la cultura del fragment i de la multiformitat d'eleccions.

El Déu cristià no solament s'adreça a la capacitat intel·lectual de la persona ni fonamenta únicament la seva raó, no és només una resposta als enigmes de futur ni una solució immediata als dilemes morals; tampoc no ve solament a mitigar l'angoixa que la mort produeix, ni a redimensionar la força de la sexualitat humana o a impregnar de gratuïtat els valors ètics més elaborats. El Déu cristià ve a donar sentit a tot plegat, però Ell és més que això.

En el llenguatge religiós, que és el llenguatge adequat per a expressar la significació de la fe i el seu missatge, Déu és la presència que acompanya el món i hi viu unit per sempre. Déu ha jurat fidelitat al seu poble, passi el que passi. Déu, en el relat religiós i en l'experiència de fe cristiana, s'ha embarcat en el temps per amor, ha creat el món com a casa habitable per als humans i, portat per la rauxa del delit amorós, ha afavorit l'home i la dona amb tota mena de dons al servei de la vida. A més, commogut per la càrrega de la llibertat humana en la història, s'ha encarnat en la persona de Jesús, i des d'aleshores la seva presència fins i tot té una petja biogràfica. Així el Crist resuscitat esdevé la culminació d'aquest encontre entre persona i Déu.

Els cristians tenim consciència —o n'hauríem de tenir— de viure per escreix, perquè hem descobert el tresor de la bona nova. Sabem —o hauríem de saber— que tota la nostra vida ja és donada abans de començar, lliurada a la causa d'una esperança exigent, per descomptat, ben diferent de l'optimisme vital o del cofoisme confortable, amb els quals no podem confondre-la. També acceptem —o hauríem d'acceptar— que la fe no és cap amulet contra l'enigma del mal i que no és coneixement sobre el perquè últim del pelegrinatge humà.

I quan els cristians aprenem a ser conscients d'allò que vivim, a conèixer-ho i acceptar-ho, aleshores comencem a estar en situació d'entendre què creiem i per què creiem, i podem escoltar el missatge evangèlic en la sintonia de l'amor gratuït.

Tanmateix, per a una cultura com la nostra, el missatge «revelat» conté massa amors ocults; conté una càrrega lírica que s'escapa de contencions,

xantatges o interessos i no es deixa posseir en exclusiva per ningú. És un missatge que circula, audaç i discret, entre els més pobres, que esperen la seva arribada. La Paraula del missatge no permet de ser traduïda al llenguatge ideològic, ni rendibilitzar resultats en benefici immediat de ningú. Aquest és un missatge que no podem expressar amb el mateix llenguatge amb què habitualment despatxem problemes, repartim receptes o opinem sobre les darreres notícies, car conté un misteri no domesticable, no manipulable, ancestral; un llenguatge irreductible que ha d'utilitzar l'analogia si vol fer-se entendre, com es fan entendre també la poesia o la música per a parlar de l'inefable i per a callar després.

El Déu dels cristians és el Déu de la Paraula: irromp en el silenci per pronunciar paraules de vida eterna; però també és el Déu que calla enmig del brogit, i el seu silenci dens esdevé l'eco d'una aliança per sempre. Per això als cristians ens costa tant d'expressar el missatge i, de vegades, fins ens sembla que parlem massa o, de vegades, massa poc.

En tot cas, el voler agosarat i incondicional d'aquest Déu troba avui pocs ponts per a renovar l'aliança. La Paraula topa amb la nostra cultura, tan aversada a fer apologia del retall, a lesionar els propis anhels d'absolut amb un puritanisme refinat i maníac, a no donar-se permís per a creure, a reprimir-se les ganes d'estimar i de ser estimada, a avergonyir-se de demanar ajut o de descansar, confiada, en bones mans. Topa amb una cultura que s'autocensura, que tem d'apuntar més enllà dels propis límits, cap a la utopia que dona sentit a la història, que es castiga pel crims comesos, s'infligeix ferides i mort, i no es concedeix la pau. Topa amb una cultura més inclinada a creure que la nova de l'evangeli és falsa —és a dir, massa bona per a ser veritat— que no pas a acceptar-la com ho faria un infant. Topa amb una dictadura que ho permet tot però que prohibeix de viure amb esperança.

Mentrestant, la convivència es deteriora i hi ha qui pronuncia discursos apocalíptics, amenaçadors i inquietants sobre la sequedat cultural i vital, o també hi ha qui s'apunta a exaltar el present fugaç com a únic paradís on cremar la vida.

2.1. La pregunta sobre el sentit

Sembla que resta pendent una redescoberta amb caràcter d'urgència de la vocació de viure la vida humana d'una manera responsable. Convé de fer una profunda revisió de la crida a exercir la voluntat, de la crida que ens ha d'ensenyar a no abandonar la pròpia vida en mans d'altres, lladres o impostors, tant se val.

Roman la necessitat de preguntar-nos a què vivim relligats o quin és el sentit últim de la nostra existència individual i col·lectiva, i cal que la pregunta vagi recuperant un espai públic. No ha de circular únicament dins

l'àmbit culte o intel·lectual, on el debat d'una colla d'experts promou la qüestió i permet que sobrevisqui sota múltiples formes, sinó en el lloc comú dels ciutadans; perquè si continua essent bandejada de l'interès comú, veurem ocupar a l'assalt les tribunes públiques per personatges sinistres o grups d'interessos obscurs, inclinats a promoure adhesions acrítiques, addiccions gratificadoras i evasions perilloses pel que fa a qüestions purament banals.

Per a tots els qui vulguem continuar parlant de Déu sorgeix la dificultat de la inculcuració del missatge. El fet no és nou, perquè en cada etapa de la història la fe s'ha hagut d'encarnar en el llenguatge que li era propi.

Com parlar avui del Déu d'Abraham, del Déu de Moïses, del Déu de Jesús als homes i dones de la nostra cultura? Cal partir del moment cultural que ja hem descrit, atès que no podem escapar-nos-en, ni tampoc hem de voler-ho. Però per a fer-hi què?

Ens cal *coratge* per a extreure tot el que el moment té d'obertura al transcendent i alliberar-lo d'allò que és intoxicador.

Ens cal *gosadia* per a estimular el desig de col·laborar en la causa que humanitza les relacions entre els pobles i animar a treballar gratuïtament en favor dels més desfavorits.

Ens cal *fermesa* per a revaloritzar la capacitat humana de fer preguntes i iniciar recerques, per a estimular la curiositat sincera i entrenar-nos a abordar els conflictes de la vida adulta.

Ens cal *intel·ligència* per a detectar la bellesa i donar nom i significativitat a aquesta bellesa, la qual pot parlar de l'esperit com no pot fer-ho cap altra realitat.

Ens cal *bondat* per a ser capaços de mostrar unes zones de transparència en el comportament humà, per a senyalar-hi uns espais d'honradesa i comprensió, i educar per a tenir-ne cura, com també crear-ne de nous en el propi entorn.

Ens cal *humilitat* per a aprendre a fer-nos companyia en les preguntes, sense renunciar mai a l'exercici de pensar.

Ens cal *honestedat* per a no mentir amb èpiques impossibles i confirmar el lliurament diari de tantes persones, acompanyant-les en el discerniment de les seves decisions i respectant les seves tries.

Ens cal *maduresa* per a no fer afirmacions que no siguin sinceres ni forçar adhesions o reconeixements que no sentim de debò.

Ens cal *esperança* per a ser capaços de viure demanant perdó i perdonant.

Penso que tots aquests elements són necessaris per a remoure l'establert o capgirar certes categories de la nostra cultura. Tot allò que signifiqui retornar protagonisme a l'existència de qui l'ha de tenir, alliberar-lo de tantes forces interessades a segrestar-li voluntat i llibertat, acostar-lo a la font de l'autoconeixement agraït, ja és fer una incursió sanadora en el sistema en el qual ens hem habituat a viure.

En definitiva, cal donar-nos l'oportunitat d'entrar en diàleg amb nosaltres mateixos, a reconèixer-nos en el que vivim, a diferenciar el més prometedor de la vida rejoyenida, del maquillatge ocultador d'arrugues i nafres. Cal enfortir-nos en les conviccions més profundes, les apostes més arriscades i les eleccions més generoses.

Però potser aquesta no és una clau prou eficaç perquè Déu pugui lliurar-se amorosament al món, o sí. Tanmateix, el plus d'uns quants ponts que apuntin vers una humanitat reconciliada, d'uns quants apòstols disposats a deixar-se prendre per la força de la promesa i ser perseguits a causa del seu nom, són i han estat sempre l'element necessari perquè es produeixi l'encontre. Déu mateix dóna l'alè que transforma la vida en un miracle, però a nosaltres ens toca fer-nos disponibles, sortir del solc de la matèria, cremar els vaixells, sacrificar-nos.

Si volem parlar de Déu, no hem de provocar la verbalització d'insatisfaccions i desconcerts per a forçar que la Paraula circuli, sinó que hem d'apel·lar al desig de conversió i al gust per uns valors que poden remetre l'ésser humà al meridià espiritual. Es tracta de poder testimoniar la plenitud que brolla d'aquest assentiment, d'aquesta confessió.

En efecte, es tracta de proclamar i celebrar una festa. Al costat d'aquells que ens acompanyen hem de celebrar la festa de la fe en quelcom intangible i carregat de benaurança; la festa de la fe en l'epopeia de l'esperit humà, que és capaç de convocar la força de l'esperit diví.

EDUCAR PER A LA VIDA¹

REPTES DE L'EDUCACIÓ PER AL SEGLE XXI

I. ENCAPÇALAMENT

M'agradaria dir-vos com començo aquesta estona de xerrada. La començo des de la sorpresa, l'agraïment i la sintonia: la sorpresa que m'hàgiu demanat a mi de fer en veu alta aquesta reflexió sobre els reptes que té plantejats l'educació, l'agraïment de poder-la compartir aquí amb vosaltres i la sintonia amb tot allò que heu anunciat per al diàleg durant aquests dies.

Amb vosaltres comparteixo la intuïció que lluitem en el mateix combat i també el fet de saber que formem part del mateix bàndol. La intuïció em diu que es tracta del combat en favor de la persona humana. I pel que fa al bàndol, he pogut descobrir que som molts els entossudits en la causa de la salut, l'educació i la protecció de la vida humana amenaçada. Es tracta d'aquest bàndol, doncs, i no de cap altre.

Us dono les gràcies per tot això, perquè tots necessitem uns motius per a l'esperança, i ben segur que durant aquests dies vosaltres me'n donareu en escriure.

Per això penso que serà probablement aquí —si no ho és ja ara— on molts de nosaltres ens anirem retrobant en el futur, fins i tot aquells que ara no comparteixen el nostre diagnòstic: tots ens retrobarem a l'entorn de la persona humana.

1. Resum de la meua aportació a la taula rodona sobre «Reptes de l'educació per al segle XXI», promoguda per professors i religioses de les Escoles del Sagrat Cor, l'agost de 1999.

2. EL REPTE DEL RETORN A LA PERSONA

D'entrada vull aclarir què no és aquest retorn. La tasca educativa de què parlem és la que sorgeix d'una actitud de vetlla i de tutela, de mirada intel·ligent i afectuosa sobre la condició humana. Per tant, el nostre retorn no consisteix a fer una aposta per l'ídol-persona, sinó per la persona nua. La nostra aposta tampoc no pot servir cap ideologia, perquè sabem per experiència —i ho constatem habitualment— que les ideologies no aconsegueixen de recollir d'una manera definitiva el patrimoni ric i complex de la història humana.

La ideologia del mercat, per exemple, la qual és venuda com a origen de la llibertat i el dret individuals, i gairebé com a única font de la nostra manera de viure present, tanmateix engendra, a part dels molts adeptes que convoca, moltes víctimes, massa víctimes. No podrem considerar-la, per tant, el fonament de la nostra aposta.

També coneixem el discurs de l'Estat, que s'autoproclama promotor de la justícia i de la igualtat d'oportunitats entre els ciutadans i que, de fet, tampoc no acaba de crear mai l'espai on la persona sigui realment respectada. Sempre vetlla pels «interessos majors» de la comunitat, però pot ajornar *sine die* la convenient atenció a una persona concreta.

Per això la nostra aposta és feta des de la intempèrie, sense el suport que representen aquestes grans construccions ideològiques. Però és que la volem així, l'aposta per la persona: la volem desprotegida i fràgil.

Tot ídol és voraç, i els adoradors mateixos són els qui, a curt o a llarg termini, es veuen empesos a pagar el preu de la seva idolatria. El mercat i l'Estat són dos ídols, emergents o caiguts en desgràcia, tant se val, però en tot cas reclamen rebre un tracte de favor, esdevenir l'objecte de rituals col·lectius, i exigeixen de ser complaguts. Tanmateix, mai no queden satisfets del reconeixement que hom els atorga, i així perpetuen llur poder o influència tot afeblint la força dels seus servidors.

Si la formació que imparteix l'educador està massa pendent de les lleis del mercat, del discurs ideològic de l'Estat o de qualsevol altre ídol que tingui adeptes, estafa el deixeble i, en conseqüència, desprestigia la tasca educativa com a tal.

Quan nosaltres parlem d'un retorn a la persona com a quelcom petit i vulnerable de qui cal tenir cura, a qui cal donar aliment i arrels per a créixer i el viure de la qual ha de ser atès, proclamem també la seva dignitat, la seva inabastable grandesa, que s'escapa de tot intent de destrucció i convida a ser contemplada des d'una actitud de profund respecte i sensata humilitat.

Per tant, si parlem d'educar i no d'adaptació a l'ídol emergent o ferit de mort, cal que partim d'una premissa: educar per a la vida és una tasca ingent,

una vocació que val la pena de ser viscuda, sempre decantada del costat del cor; des del cor, que pot comprendre més que no pas explicar, des de l'impuls apassionat i creador, des de la gosadia i el coratge, des de l'esperança capaç de fer renéixer una existència marcida, plena d'ombres i sense sentits, o d'acompanyar un desenvolupament feliç.

El fet educatiu consisteix a fer possible l'acompanyament en la iniciació a la vida; consisteix a promoure un encontre interpersonal, una presència significativa en determinades etapes d'aquest creixement envers la maduresa. Es tracta d'això: d'educar per a la llibertat responsable.

El que hem convingut a anomenar «educació» és quelcom imperceptible que va molt més enllà d'unes tècniques, d'unes habilitats o d'una didàctica dels aprenentatges. Tots nosaltres compartim la certesa que, en l'educació, reps precisament donant-te i que eduques precisament rebent.

Per a tots nosaltres l'acte educatiu troba el seu sentit quan és capaç d'anar més enllà d'una anàlisi psicològica de l'entorn o de la persona educada i exercir la seva missió. L'acte educatiu no és un mer entrenament per a aprendre a fer ús de les lleis psicopedagògiques, ni encara menys una oferta d'ensenyament adequada a l'oferta i la demanda; l'acte educatiu s'alça damunt la sacralitat de la persona. Aquí entrem, doncs, en el terreny religiós del misteri.

En efecte, ens trobem ben a prop d'allò més estimable de la vida tal com la coneixem. Parlem de la persona humana, una persona que ha de ser mirada, que ha de ser tractada i abordada com a manifestació del sagrat davant nostre; una persona que no pot ser assaltada pel poder de la cultura, la ciència o els diners, ni tampoc per la manipulació, ni per la mentida, ni pels instruments que la (in)justícia té sempre ben a l'abast en el món. La mateixa educació a què tots dediquem la vida, de tant en tant ha de revisar si fa mal ús del poder que té, en un exercici saludable de repensar la pròpia vocació.

I, tanmateix, sabem que la persona viu trepitjada, sotmesa a baixeses de tota mena, saquejada per vàndals, obligada a prostituir-se, temptada a fugir de la pròpia vocació, llançada a la intempèrie, convidada a dilapidar el seu patrimoni i a viure en la impostura, amenaçada per la guerra o per l'odi. En definitiva, sabem que sovint recorre la seva existència a anys llum d'aquell Regne que de sempre li ha estat donat, però del qual no té cap notícia que mereixi de ser creguda.

Per això som molts els qui sentim el deure de recuperar, de refundar la sacralitat de la persona. En un món que banalitza la pròpia herència, que es llança a adorar excrescències com ara la imatge, el domini, l'èxit o la salut, que esculpeix a força de dietes, gimnàstica i cirurgia, en un món que rebutja compulsivament el fracàs, el dol, la pobresa o la malaltia, cal tornar a parlar de la persona.

Hem d'anunciar que l'ésser humà queda batejat sota el nom de «persona» quan comença a ser tractat com a únic i inalienable, com a capaç d'anel·lar prodigis, d'alçar esforçadament tota mena de projectes, de veure bellesa allà on abans hi havia només capes sobreposades de temps i silenci o d'enderrocar tots els esclavatges.

Aquest és un dels reptes, el primer.

3. EL REPTE DE LA VIDA CREADA

Caldrà començar a tractar l'*humus* humà com allò que és, com a vida creada i no com a vida que es dona a si mateixa.

Lògicament, parlar de persona, de criatura sagrada que no pot ser violada en cap assalt, és anunciar també l'origen d'aquesta condició, assenyalar el seu fonament, parlar de límits i fronteres, de llindars infranquejables, si hom no vol abandonar la vida i la profunda força del seu disseny en mans no creadores, sinó creades.

Parlar del fonament de la persona esdevé en la nostra cultura molt més costós que no pas parlar solament de persona. I és així perquè, en l'etapa de modernitat avançada en la qual ens trobem, la raó científica i la raó ètica, instal·lades de ple en la total emancipació, no admeten fàcilment cap interpel·lació que vingui de fora del seu propi àmbit. I en ocasions, si no poden combatre-la, senzillament la neguen.

Ara bé, la magnitud de la creació s'escapa del control intel·lectual i científic sobre la vida i sobre la criatura humana. I el seu poder s'expressa tant per presència com per absència, tant en la força de les seves manifestacions com en el ritme del seu batec ocult dins el mapa de la consciència humana. Si no li és reconegut l'espai originari que ocupa en el recorregut evolutiu de la humanitat, i si no hi ha sentit de la proporció en el mode d'acostar-s'hi, un deliri creixent s'instal·la en el psiquisme i envaeix el cor i la raó humans. Quan la criatura humana no és situada on es mereix, com a criatura que troba el seu centre dins els límits de la creació, algunes zones de la ment, fins aleshores protegides, es contagien de noves formes de dissociació. Heus ací un exponent emmalaltit d'una cultura que t'acompanya fins el llindar de la confusió però que no té instruments per a guarir-te'n. La progressiva infantilització de respostes i comportaments són una manifestació més d'aquesta impotència.

Haurem d'aprendre a anunciar que parlar avui d'Humanitat (així, amb majúscula), d'aquesta que ha de ser salvaguardada com una espècie en perill d'extinció, d'aquesta que ha de ser tutelada i protegida per a la vida, és par-

lar alhora de quelcom gran i desconegut que l'ha volguda així, que l'ha creada així i que així la sustenta.

Arriba ja el moment en què parlar de persona portarà naturalment a parlar de Déu, almenys amb la naturalitat amb què Déu permet de ser anomenat. Parlarem d'un Déu nou, desconegut, que emergeix de darrere del silenci per a sortir a l'encontre de les grans preguntes, per a trobar i fer lluminoses les pobreses i els anhels humans.

Per a molts, descobrir aquest fet, escoltar aquest anunci des de la seva curiositat oberta lliurement al desconegut que es manifesta, serà un motiu de felicitat i de retrobament de sentit. No hi haurà hagut res que els hagi empès cap allí: ni la família, ni l'escola, ni l'Església, ni cap altra institució; ben al contrari, estaran sols en aquest univers per descobrir i recórrer, l'única cosa que tindran serà un grapat de companys que, si ho volen, els faran costat en la travessa, una colla de persones fent una ruta semblant amb una set similar; una set que no els escanya, sinó que els revigoritza.

El proper segle serà el segle de la lluita per la persona, és a dir, un temps diferent per al coneixement del Déu proper i llunyà, del Déu etern.

Serà, per tant, un temps nou: el temps del testimoni.

4. EL REPTE DE DÉU EN LA VIDA HUMANA

Heus ací, doncs, el tercer repte: poder introduir Déu a la vida humana.

De fet, davant aquest nou escenari, el testimoni serà donat a través de quelcom que habitualment definim com a secundari, no com a substantiu en la relació educativa, sinó com a adjectiu; és a dir, que matisos, accents i orientacions tindran una rellevància significativa en el combat a favor de la persona, per molt que no ocupin el titular ni les pàgines centrals de la notícia educativa. Allò que avui considerem secundari ho serà únicament en aparença i, de fet, esdevindrà el moll de l'os, el nucli més viu i nodridor de la relació entre el testimoni i aquells que el veuran o el sentiran.

El que ressonarà dins les consciències serà el *com* més que no pas el *què*, i un cor que bategui i una intel·ligència desperta s'obriran al testimoni del que podria no ser vist o percebut. Allò realment educatiu —o curatiu, o salvador, en diríem nosaltres— no serà l'enunciat solemne del caràcter d'un projecte educatiu determinat, sinó la icona lluminosa, capaç de transparentar veritats profundes a través de gestos, quotidians o extrems.

Allò realment educatiu serà contemplar vides irrellevants només en aparença, les quals, en no necessitar de ser elevades a l'altar de cap glòria, es faran lliures per als altres; unes vides que, en la quotidianitat, apuntaran envers una transcendència que sols es revela en la petitesa, en allò que podria per-

fectament passar inadvertit. En el futur les benaurances revelaran com mai la bellesa de la gratuïtat.

Allò que podria no ser vist, que no empeny ni pressiona per a ser vist, en una època en la qual sembla que res no existeix fins que no és mostrat, fins que no s'ha fet veure, fins que no s'ha convertit en visible, serà el que realment tindrem delit de veure i agraiem d'haver pogut veure, perquè ens haurà estat mostrat sense pressionar, sense estratègies de comunicació, i ho podrem apreciar o rebutjar des de la nostra llibertat.

Quins són aquests accents, matisos i orientacions que adquiriran protagonisme en l'acció educadora?

Un estil educador que no envairà ni segrestarà l'espai psíquic i espiritual del deixeble.

Un estil educador que actuarà entre l'austeritat personal i l'apassionament per la causa, que apuntarà més enllà de la grandesa o la petitesa circumstancials del testimoni.

Un estil educador que no mostrarà les pròpies intimitats per a aconseguir el favor dels deixebles, ni pretindrà ser freqüentat pels afectes de les persones ateses.

Un estil educador, mirall del que el deixeble anhela de trobar però alhora pont cap a un marc de referència més gran i obert, que transcendirà l'acte educatiu mateix i la relació creada.

Un estil educador que s'esforçarà per conciliar transparència amb presència: el testimoni no s'anunciarà a si mateix, sinó que provarà d'encarnar allò que l'alimenta.

Un estil educador que es mantindrà permanentment en l'esperança i no dimetirà de la seva funció per molt temptat que se senti a fer-ho, una esperança aguerrida, no angelical, sobre el sentit de la recerca personal i col·lectiva.

5. EL REpte DEL ROSTRE ECLESIAL

És possible que el rostre eclesial no emergeixi d'entre les ambigüitats boiroses d'avui com allò que és cridat a ser.

En la seva dimensió plena, d'acolliment misericordiós, l'Església mare encara és desconeguda per a molts. Potser unes quantes generacions no podran viure a l'escalf d'aquesta Església missionera i evangèlica, recentrada en Jesús, lliure i al servei del món.

Emmarcar en el context eclesial el combat a favor de la persona (a favor de preservar la seva condició de sacralitat) i alhora poder donar relleu a l'emergència del Déu viu, lliurat com a aliment per a tota recerca humana de sentit, serà una conquesta lenta, i també serà un do.

Per això els qui ja tastem l'abundor dels seus béns hem de saber esperar que l'Església, proclamadora de la Paraula, pugui ser novament aliment per a tots: hem de saber esperar. Mentrestant, no podem renunciar a fer llum sobre el camí que hi mena, no fos cas que algú hagués de pelegrinar en solitari.

Parlar d'Església avui i en el futur vol dir parlar d'un marc de comprensió del món, que admet i reconeix la força del misteri; vol dir parlar-ne com a carta de ruta, com a avís per a navegants, com a comunitat en diàspora conduïda per l'Esperit.

Ara bé, de la mateixa manera que hi ha indicadors que ja assenyalen la maduresa del present per a acollir reptes com els que abans he exposat, encara no hi ha prou perspectiva per a estimar l'Església. Hi ha, d'una banda, els entrebancs d'una xarxa humana carregada d'incoherències, la pròpia institució emmalaltida de xacres i seqüeles d'errors comesos al llarg de la història, i, d'una altra banda, hi ha les visions errònies acumulades, els apriorismes i prejudicis que en dificulten la comprensió. Cal comptar-hi.

Tanmateix, força persones coincidim ja a concebre l'Església com un gran corrent de vida, un corrent que brolla del Jesús ressuscitat, dels fets d'aquells primers apòstols que experimentaren la Pentecosta, de les primeres comunitats, del pares i mares de l'Església primitiva, dels evangelis escrits en comunitat de fe. La percepció s'estén i genera sintonia en altres persones i grups. Neix, doncs, una comprensió comuna sobre l'Església que és desplaçament, que és un pas orientat envers Déu.

No tenim una visió dissecada d'aquesta Església, ni sentim la necessitat d'atresorar-ne cap fotografia groguenca on tothom ocupi el seu lloc i hi hagi un lloc exacte per a cada cosa; comencem a estimar-la com un trànsit en el temps, com una mare que ens guia i acompanya fins a traspasar el llinar d'eternitat que cau fora del temps; ens hi identifiquem perquè esdevé la mà allargada i creïble que acosta allò humà fins a tocar allò diví; la comprenem com un punt de fuga cap a més endins, cap a més enllà, cap a l'altre.

De l'Església en veiem el temps, el moment, la densitat humana del fenomen transcendent de la fe. En l'Església sabem que tot és aprenentatge, prova, entrenament, història feta d'encerts i equivocacions, de pecat i perdó. Ens adonem, per tant, que és l'espai educatiu per excel·lència, el marc de referència que representa l'escola en la relació mestre-alumne. Però també sabem que hi ha una Església oculta que no veiem, potser la més eficaç: l'Església de la gràcia, la que vetlla i està amatent, la que està més amb Déu que no pas amb nosaltres, la que tot ho sosté i tot ho acull des d'on fa estada; l'Església entranya, l'Església que és Maria, l'església eterna.

Pel que fa a la realitat quotidiana, la de tocar de peus a terra, la meva generació ja no tem l'Església, no sent els recels ni les suspicàcies que la generació anterior va patir. La nostra percepció és tota una altra, potser més

esponjada, menys tensa. Les nostres batalles són diferents: nosaltres sabem que som uns quants, molts, que ens acompanyem en el seguiment de Jesús i que ens hi convoca l'Església; sabem que l'Església és l'única cadena de transmissió, l'aliment per al camí, el recinte on naixem i on aprenem a estimar i a morir.

També sabem que no hi podem pertànyer com si fóssim un objecte que s'insereix en un recipient, estàticament, buscant l'encaix perfecte; perquè, en pertànyer a quelcom, els humans ens hi incorporem dinàmicament. Els humans som sempre moviment a l'interior d'alguna cosa que ja era en marxa, ens introduïm a realitats vives, mutants, històriques. El moviment és una característica essencial d'allò que som. No podem restar sense moure'ns.

Per això la persona humana i les realitats vives com l'Església estem sempre en procés, en creixement, en desplegament de possibilitats.

L'Església és alhora una casa; una casa per a tots, tant en les esperances i els heroïsmes, com en els cansaments i els egoïsmes; una casa on el dolor i les ferides han de trobar guarició; una casa on l'impuls de santedat ha de trobar ressò. Si l'Església deixa de ser casa, aleshores no hi ha vida possible: el món esdevé runa i desolació.

Per tant, quan parlem de pertinença a l'Església, sabem que hem de parlar d'una pertinença des de conceptes que suposin mobilitat, no que la neguin, atès que tot es mou orientat cap a algun lloc. El lloc, segons l'Església, no és altre que el Regne mateix. Aquesta és la nova que ella proclama i que nosaltres hem sentit. Cal que ho tinguem ben present a l'hora d'integrar-nos en una comunitat i d'acollir algú en una de les nostres comunitats.

En el futur, parlar d'Església tornarà a ser parlar d'uns quants deixebles que, tot fent camí, es troben amb el ressuscitat. Tornarà a ser parlar del lloc per excel·lència: el lloc on ens refem, el lloc on ens reconstituïm, on ens alimentem, on ens estimem.

En el futur, parlar d'Església voldrà dir tornar a parlar d'un llac, d'una muntanya, d'un pou, d'un pessebre, d'una camp de blat, d'una vinya, d'un gra de mostassa, d'ocells, de lliris del camp, de pescadors, d'oliveres, de perfum de nard, de vi bo, d'aigua fresca, de desert, d'àngels.

En el futur tornarem a construir un relat, i el relat esdevindrà aixopluc per a molts. Seran paraules nostres, ara retrobades, que ens explicaran de nou el misteri de ser qui som i que ens agermanaran amb tots aquells a qui els han robat les paraules. Repartirem les paraules en mil bocins i n'hi haurà per a tots; fins ens en sobranen... I de les engrunes n'omplirem paneres i cabassos.

Llavors Jesús somriurà.

QUADERNS



fjm

**FUNDACIÓ
JOAN
MARAGALL**

CRISTIANISME I
CULTURA

Editorial Claret

